
Η Τουρκία στον 20^ο αιώνα

Ενότητα 12:

Δημήτριος Σταματόπουλος

Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών

Σπουδών

Άδειες Χρήσης

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons. Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Τουρκία στον 20^ο αιώνα 6

Παράλληλες εξελίξεις στον χώρο της Μέσης Ανατολής

Αραβική γλώσσα

3 εκδοχές:

1. Κλασσικά Αραβικά (Κοράνι)
2. Καθομιλούμενα Αραβικά
3. «Φιλολογικά» Αραβικά

Βόρεια Αφρική – Μέση Ανατολή

- 220 εκατομμύρια
- 1973: 6^η επίσημη γλώσσα του ΟΗΕ

Αραβική γραφή:

1/7 του παγκόσμιου πληθυσμού: Περσικά, Ουρντού, Κουρδικά, Οθωμανικά – αλλά και Swahili και κάποιες Μαλαισιανές διάλεκτοι – Επίσης: Αφγανιστάν, Δυτική Κίνα, πρώην μουσουλμανικές δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης

Διαλεκτολογικές διαφορές

Οικογένεια «λεβαντίνικων» διαλέκτων: Συρία, Ιορδανία, Παλαιστίνη, Λίβανος
Οικογένεια διαλέκτων του Περσικού: Αραβική χερσόνησος, Ιράκ

Qwamiyya: «λαϊκότητα» (qwat = volk): Κυρίαρχο στοιχείο (γλώσσα και μνήμη)

Wataniyya: «πατριωτισμός» (watan=πατρίδα): υπαγμένο

Iglîmiyya: «τοπικισμός»: απορριπτέο

Αραβικός Εθνικισμός

1920-1945

Μάιος 1916: Συμφωνίες Sykes – Picot (αγγλογαλλορωσική): κατανομή επιρροής στην περιοχή της Εγγύς Ανατολής

Ρόλος του T.E. Laurence: υπονόμευση της παραπάνω συμφωνίας προς όφελος της αγγλικής επιρροής

Ιανουάριος 1917: ο Sharif Hussein αναγνωρίζεται από την Βρετανία και τη Γαλλία ως βασιλιάς του Χετζάζ

[Ρωσική Επανάσταση 1917: αποκαλύψεις]

2 Νοεμβρίου 1917: Διακήρυξη Balfour (Arthur James Balfour προς Lord Rothschild)

[Σαντζάκι Ιερουσαλήμ

πριν από 1914-1918: 600.000 Άραβες (μουσουλμάνοι και χριστιανοί, 80.000 Εβραίοι)

1918: 700.000 Άραβες, 56.000 Εβραίοι

9 Δεκεμβρίου 1917: Κατάληψη Ιερουσαλήμ (στρατηγός Sir Edmund Allenby)

1 Οκτωβρίου 1918: Κατάληψη Δαμασκού και απομάκρυνση Οθωμανών από Αραβικά εδάφη

1919: Αιγυπτιακή εξέγερση ενάντια στην αγγλική κατοχή (αρχή των εθνοτήτων)

1920: Εξέγερση στο Ιράκ και στην Παλαιστίνη

Ρόλος Πετρελαϊκών Εταιρειών

Σαουδική Αραβία – Ιράκ

Texas Oil Company

Standard Oil of New Jersey

Socony Vacuum

Standard Oil of California

= Arabian American Oil Company (Aramco) 1944

Κουβέιτ

1934: Anglo-Iranian Oil Company (British Petroleum) + American Gulf Oil Corporation = Kuwait Oil Company (ανακάλυψη πετρελαίου 1938, εκμετάλλευση κοιτασμάτων μετά τον πόλεμο)

Μεγάλη Βρετανία – Γαλλία:

1. απόδοση τυπικής ανεξαρτησίας
2. έλεγχος των καθεστώτων (μονάρχες ή δημοκρατικές ομάδες αντίστοιχα)

Επιρροή δυτικών ιδεολογιών:

1. Φιλελευθερισμός
2. Κομμουνιστικός μαρξισμός
3. Φασισμός

Πρώτη διατύπωση της ιδέας της αραβικής ενότητας: κομμουνιστικά κόμματα μεσοπολέμου (δεκαετία 1930, Τρίτη Διεθνής)

Περίπτωση Αιγύπτου: συνύπαρξη αιγυπτιακού εθνικισμού και αραβισμού (μετά το 1936)

1939: Έναρξη Παγκοσμίου Πολέμου – στάση Αράβων

Μάιος 1939: Λευκή Βίβλος

Μάιος 1941: δηλώσεις Eden

1943: Ανεξαρτησία του Λιβάνου

1945: Ανεξαρτησία της Συρίας

22 Μαρτίου 1945: ίδρυση Ένωσης Αραβικών Κρατών (Σαουδική Αραβία, Υεμένη, Ιράκ, Συρία, Λίβανος, Υπεριορδανία, Αίγυπτος)

Ισλάμ και Εθνικισμός 7

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

- 1882: Βρετανική κατοχή – Διώρυγα Σουέζ
- 1914: Αγγλικό προτεκτοράτο
- 1922: Ανεξαρτησία (28 Φεβρουαρίου)
- 1936: Αιγυπτιο-βρετανική συνθήκη – τέλος αγγλικής παρουσίας
- 1945: Ίδρυση Αραβικού Συνδέσμου στο Κάιρο
- 1948/9: Αραβο-ισραηλινός πόλεμος (Φεβρουάριος 1949)
- 23 Ιουλίου 1952: «Ελεύθεροι αξιωματικοί» υπό τον Αμπντούλ Νάσσερ τέλος βασιλείας Φαρούκ
- 1956: Εθνικοποίηση Εταιρείας της Διώρυγας του Σουέζ
- Αγγλο-γαλλικός αποκλεισμός υπό ισραηλινή καθοδήγηση

-
- **1958-1961: Ενωμένη Αραβική Δημοκρατία**
  - **1961: Αποσκίρτηση της Συρίας**
  - **1960: Αρχίζει η ανέγερση του φράγματος του Ασουάν με σοβιετική στήριξη (1970)**
  - **1967: Κλείσιμο των Στενών του Τιράν – Αραβοϊσραηλινός πόλεμος των 6 Ημερών (Σουέζ 1975)**
  - **1969: «Πόλεμος Φθοράς» μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ**
  - **1970: Θάνατος Νάσσερ – Ανουάρ Σαντάτ**
  - **1972: Απόσυρση σοβιετικών συμβούλων**
  - **1973: Αραβο-ισραηλινός πόλεμος (Αίγυπτος – Συρία)**
  - **1974: Αρχίζει η αποχώρηση των Ισραηλινών από το Σινά**
  - **1977: Επίσκεψη Σαντάτ στην Ιερουσαλήμ**

-
- **1979: Καμπ Ντέιβιντ**
  - **1981: Δολοφονία Σαντάτ – Μουμπάρακ**
  - **1989: Επιστροφή Σινά**
  - **1990/1: Πόλεμος του Κόλπου**

Νασσερισμός

- Κριτική στην ισχύ των μεγάλων γαιοκτημόνων
- Κριτική στην αποικιοκρατία (Αλγερία, Ισραήλ)
- Ψυχρός πόλεμος (Σοβιετική Ένωση)

Ορισμός: «αραβικός σοσιαλισμός»

1952: Νάσσερ

1954: Κόμμα Μπάαθ (σοσιαλιστικό κόμμα για την αραβική αναγέννηση, 1943)

Φεβρουάριος – Απρίλιος 1955: Σύμφωνο της Βαγδάτης (Τουρκία, Ιράν, Ιράκ, Πακιστάν)

Συνέπειες:

- **Απρίλιος 1955:** Νάσσερ – Τσου εν Λάι
- **Σεπτέμβριος 1955:** αγορά όπλων από Τσεχοσλοβακία
- **Ιούλιος 1956:** Πόλεμος του Σουέζ
- **Νοέμβριος 1954:** Αλγερινή εξέγερση
- **1955:** Ανεξαρτησία Σουδάν
- **1956:** Ανεξαρτησία Τυνησίας και Μαρόκου
- **Ιανουάριος 1957:** Δόγμα Αϊζενχάουερ

1958-1970: Κυριαρχία νασσερισμού

1. Η σημαντικότερη εκδοχή του αραβικού εθνικισμού
2. Μυθοποίηση «ιμπεριαλισμού»
3. «Αραβικός σοσιαλισμός» (κρατικός καπιταλισμός;)
4. Σεβασμός προς το Ισλάμ αλλά απαγόρευση ανάμειξης (1954: διάλυση των Αδελφών Μουσουλμάνων)
5. Αντιπαλότητα προς τον μαρξισμό και τις «αυτόχθονες» εκδοχές του μαρξισμού
6. Κοινωνικό υπόβαθρο: μικροαστική τάξη των πόλεων, αγρότες, φοιτητές: ανάπτυξη κρατικού τομέα

Οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι του ισλαμικού ρεύματος:

- **Sayyid Qutb (1906-1966):** Αιγύπτιος. Κοινωνικός ριζοσπαστισμός – ρήξη με τις μεσαίες τάξεις. Βασικός θεωρητικός της Ένωσης των Μουσουλμάνων Αδελφών (1928-1954) – **ιδρυτής Χασάν ελ Μπάννα (Hasan el Bana)**
- **Mawlana Sayyid Abul Ala Mawdudi (1903-1979):** Πακιστανός. κοινωνικός μεταρρυθμιστής: επιρροή στα μεσαία στρώματα. Ιδρυτής της Jamaat-i Islami
- **Ayatollah Khomeini (1902-1908):** επιρροή τόσο στα χαμηλά όσο και στα μεσαία στρώματα, όπως και σε ριζοσπάστες διανοουμένους

Πακιστάν, Μπαγκλαντές: Jamaat-i Islami (Ισλαμική κοινωνία)

Αφγανιστάν: Hizb-i Islami

Τουρκία: Refah

Υποσαχάρεια και Β. Αφρική, Αραβική Εγγύς Ανατολή: Μουσουλμανική

Αδελφότητα

Αλγερία: Ισλαμικό Μέτωπο Σωτηρίας (Front Islamique de Salut, FIS)

-
- Σύγχρονα ισλαμικά κινήματα: αποσύνδεση του εθνικιστικού αιτήματος από το ισλαμικό
  - Συνέπειες των μη επιλυμένων από την εποχή της αποικιοκρατίας προβλημάτων
  - Πολλά μέλη των ισλαμικών οργανώσεων (π.χ. Jamaat-i Islami, Μουσουλμανική Αδελφότητα) είναι ασκούν «νεωτερικά» επαγγέλματα: δάσκαλοι, πανεπιστημιακοί, μηχανικοί, φυσικοί και ιδρύουν μοντέρνους θεσμούς (σχολεία, κλινικές, εκδοτικούς οίκους, τυπογραφεία κλπ.)

Μουσουλμανική Αδελφότητα και Jamaat-i Islamiya

1. Η ενότητα του κράτους και της θρησκείας (din wa dawla) είναι επιβεβλημένη από το Θεό
2. Η παρακμή των Μουσουλμάνων οφείλεται ακριβώς στη διάρρηξη της παραπάνω ενότητας
3. Είναι αναγκαία για αυτό η επιστροφή στο «αληθινό ισλάμ» και την εφαρμογή της Sharia

Διαφορές οργανωτικές:

1. **Μουσουλμανική Αδελφότητα:** λαϊκιστικό κίνημα, εκφράζει όλα τα κοινωνικά στρώματα
2. **Jamaat-i Islamiya:** ελιτιστική οργάνωση μορφωμένων αλλά προσανατολισμένων στο Ισλάμ μελών